

Поцелуйко А.Б.

кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарної та соціально-економічної підготовки, Львівська філія Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка Лазаряна (Україна, Львів), pjomo@ukr.net

ЗАГАЛЬНОІНДОЄВРОПЕЙСЬКА МІФОЕПІЧНА ТЕМА ВІЙНИ МІЖ СТАНАМИ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПЕРЕКАЗАХ

Розглядається основа архаїчного підґрунтя української етнокультурної спадщини за допомогою методологічних принципів порівняльної індоєвропейської міфології та висновків порівняльно-історичного індоєвропейського мовознавства. Реконструються та аналізуються загальноіндоєвропейські соціофункціональні архетипи, досліджуються загальноіндоєвропейські міфологеми.

Ключові слова: архетип, парадигма, міфологема, структура, пантеон.

Порівняльно-історичний метод, успіхи семантичної реконструкції та структурні студії, зумовили серію опублікованих праць, які визначають окремі важливі фрагменти внутрішнього устрою племен-носіїв архаїчних індоєвропейських діалектів. На основі відомостей лінгвістики окреслюється досить чітка картина культури. Саме тому актуальним є ґрунтовне академічне вивчення тих елементів дохристиянської міфології в системі української духовної спадщини, які сягають своїми витокami прадавньої індоєвропейської основи. Осмисленню *досліджуваної теми* присвячені праці сучасних науковців Ю.В. Павленка [7], М.В. Поповича [8; 9], М.О. Чмихова [11], в яких досліджено давньоукраїнські вірування та світоглядні уявлення в контексті індоєвропейської міфології, проте їх варто доповнити, залучаючи нову інформацію, зокрема не опрацьовані ними викладені нижче українські народні перекази.

Метою пропонованої статті є комплексний аналіз українських народних переказів в світлі реконструйованої лінгвістами структури індоєвропейського пантеону для виявлення в них специфічних рис індоєвропейської ментальності, традиційного світогляду. Для вивчення архаїчних дохристиянських мотивів в українській етнокультурній традиції важливим є звернення і до такого жанру усної народної творчості, як легенди та перекази.

На думку науковців ці жанри фольклору сягають найдавнішої доби людської історії, власне, вони виникли і вдосконалювались разом з мовою. Протягом тисячоліть легенди і перекази у складі жанрової системи фольклору були чи не єдиним засобом узагальнення і передачі наступним поколінням життєвих, історичних, географічних та інших знань [1, с. 3–4].

Однією з загальноіндоєвропейських міфологічних тем, що знайшла своє відзеркалення в рефлексії даного жанру українського фольклору, є тема міжфункціонального конфлікту.

Тема конфлікту між масою і героєм виразно простежується в ряді українських переказів. Одним з них є “Переказ про золоті ворота”, який налічує кільканадцять варіантів, але найбільш відомими є варіанти М.Грабовського і П.Куліша. Героєм легенди є князь Михайлик, молодий (семилітній) богатир. Дослідники звертали увагу на архаїчність цього переказу. Так О.Веселовський, розвиваючи припущення Куліша і Костомарова, розглядав легенду про Михайлика, у прозовий виклад якої вплетено віршовий фрагмент, як частку забутої південно-руської поеми або навіть цілого циклу пісень про малолітнього спасителя

Києва; висновок про існування богатирського епосу на Україні підтримав М.Дашкевич [2, с. 22–236; 6, с. 73]. М.Возняк теж вважав, що легенда про лицаря Михайлика, яка дійшла до наших часів у формі “напівдуми-напівлегенди”, “доводить, що сьогоденнішні великоруські “билини” або “старини” київського циклу є українського походження” [1, с. 219; 6, с. 73]. Тому М.Грушевський вбачав у “Повісті про Михайлика Семилітка і Золоті Ворота” найбільш яскравий залишок билинної традиції в сучасному українському фольклорі”; для нього було “цілком ясно, що вона є прозаїчним переповідженням старого епосу” [2, с. 67; 6, с. 73].

За цією легендою татари, обступивши військом княжий Київ і бачачи, що їм не оволодіти містом, поки його захищає чудодійний богатир Михайлик, поставили перед киянами вимогу: віддати їм незвичайного лицаря, інакше вони зруйнують місто. Порадившись, малодушна київська громада одностайно погодилася. Ображений і засмучений такою “поганою” радою киян, Михайлик сів на свого чарівного коня, узяв київську святиню – Золоті ворота на спис (ратище або до стремени) та й поїхав до Царгорода. Київ здобувають татари [6, с. 65].

Масою яскравий приклад протиставлення позиції самотнього героя хибній позиції маси: “Ой кияне, кияне, панове громада! Погана ваша рада! Якби ви Михайлика не оддавали, Поки світ сонця, вороги б Києва не достали!” [6, с. 72]. Проте ще більш повно розкривається соціофункціональна ідеологія іншого українського переказу, який також розповідає про нашість монголо-татарів. Це переказ “Батій-богатир”, записаний на Полтавщині. В ньому розповідається про немолодого чоловіка, який був кріпаком у лаврських чещів. “Давно колись, дуже давно, як ще монастирі крестьян багато мали, і землі, і всякого добра було доволі, от тоді й Лаврія мала стільки крестьян, що не знала, що з ними й робити... Ото між ними, котрих відіслали в поле на роботу, був один такий чоловік, поштенний уже на літа, звався він Батієм. Його вже, бач, і браття не так приневолювали до роботи, як-от других, так що йому й одпочити можна було як водиться після обід...”. Як виявилось чоловік цей був простою людиною: “... Осавул дивиться – над ним стоїть якась тїнь; він глянув угору, аж там орел широким листом простягся і нерухомо ширяє над Батієвою головою. Осавул думав, що воно так собі, та й збудив Батія до роботи. Коли ж ні, і вдруге, і втретє прилетить орел та й висить, наче на шнурочку, над Батієм, от щоб тїнь робити, як Батій спочиває... От один чернець, такий лаврський, і почав казати: “– Я, – каже, – панотці, вчитав у книжках, що воно значить. От той Батій – богатир-лицар, йому треба вольну дати, бо він колись і нас поб’є й монастир зруйнує.... Тож взявши з чоловіка розписку, що він ніколи не грабуватиме монастиря, його вигнали світ за очі. Принесли йому золоту чорнильницю з золотим чорнилом, він умочив руку і приклад до бомаги. Ченці дали йому кусок хліба, гривню грошей та й вирядили од себе. Однак у “чужому царстві”, куди його занесла доля, він зумів проявити талант полководця і стати царем. А потім згадав він, що колись-то його монахи притїсняли, як ще він кріпаком був та церкви строїв” та вирішив помститись. Ото вже палив-палив, а далі й скомандував у Лаврію їти. Батій звелів рабувати й запа-

лити святу Лаврію. А монахи, хоч деякі й поховались в печерах, і пізнали його та й взяли зібрали усю святиню і вийшли до нього з хрестами й корогвами. Поперед усіх ішов гумен і на височенній палиці держав той квиток, що Батій колись дав ченцям. Батій, хоч вже був бусурменом, а все ж од свого не міг відрікатись. Як побачив той квиток, то навіткача, прибіг к Дніпру, сів у човен і посеред Дніпра лопнув. З того часу свята Лаврія, кажуть люди, так запустіла, що в неї під престолом вовчиця дітей виводила” [4, с. 20–23].

Дані перекази знаходять цілу низку типологічно споріднених паралелей в різноманітних індоєвропейських традиціях. Жак Ле Гоф, аналізуючи функціональну тричленність індоєвропейських духовних традицій, і зокрема, відношення між функціями, точніше, між класами, що їх представляли, доходить висновку, що тричленна схема “символізувала соціальну гармонію, в образній формі нейтралізувала боротьбу класів, містифікуючи народ”. На його думку, тричленна схема була покликаною закріпити підпорядкованість виробників двом іншим класам, але вона також робила воїнів захисниками релігії, підпорядковуючи їх цим самим священнослужителям. Закріплення цієї схеми на думку вченого можна розглядати як епізод в давньому суперництві воїнів і чаклунів – одночасно з григоріанською реформою розгорталась боротьба імперії і папства.

Згідно із Ле Гофом весь артурівський цикл увінчується тріумфом першої функції над другою. Уже в творах Кретьєна де Труа в результаті еволюції Персеваля хитка рівновага між “духовним” і “лицарським” завершується пошуками Граалю і преображенням лицаря, видінням Великої П’ятниці. Смерть Артура в епілозі циклу означала сутінки воїнства: меч Ескалбур, символ військової верстви, який король кинув в озеро, а Ланселот стає святим. Шаманська влада, хоча в сильно очищеному вигляді, поглинула військову звитягу [5, с. 242].

Проте індоєвропейська традиція знає й інші типи міжфункціональних відношень. Згідно із кельтологами А. і Б. Ріс ірландський епічний цикл “Викрадення бика з Куальнге” слід розглядати як приклад типового конфлікту між класами жерців і воїнів, кожен з яких прагне узурпувати функції і привілеї іншого. Все це співмірно з сюжетом “Першої битви при Маг Туїред” (відомої ірландської саги), де противниками виступають мудреці (Племена богині Дану) і воїни (Фір Болг). Ця битва описана в сазі Міфологічного циклу, тому природно, що переможеними в ній виявляються воїни, які у свою чергу виходять переможцями в конфлікті героїчного циклу [10, с. 139].

Знає індоєвропейська традиція і драматичний конфлікт між верствами виробників і воїнів. Зокрема це стосується “Нартського епосу”. Ж. Дюмезіль трактує перекази про боротьбу двох нартських родів Ахсартагката і Бората, як боротьбу сильних проти багатих (або сильних проти численних). Функціональні характеристики родів проявляються як у витоках конфлікту, так і в його ході та завершенні. Причина драми, єдина або основна, в залежності від варіанту одна і та ж: вбивство сина Уризмага Айсани здійснене родом Бората.

Причина вбивства – нестерпний характер хлопчика, задикувати витівки цього істинного “мар’я”, з якого нестримно рветься назовні те, що в дитини

виявляється як невгамовність, а в дорослого стане відвагою і мужністю [3, с. 213].

В епізодах, з яких складається війна, виявляються протиставлення мужності і багатства, а також малої і великої кількості, продовжуючи і доповнюючи перше: в роду героїв є люди надзвичайно хоробрі і сильні, але їх мало; багаті ж не дуже хоробрі, але переважають їх і багатством, і кількістю.

Дюмезіль запитує: чим пояснити те, що в драматичному зіткненні хоробрість супроводжується прикметою “малочисельності”, а багатство – “багаточисельності”?

Щоб пояснити це, вчений повертається назад, в ті часи, коли функціональна троїстість виражалась не в поділі на три роди, а в поділі на соціальні групи, стани – реальні чи ідеальні. Згідно із взірцем індоєвропейського, індоіранського типу, найменшим за чисельністю був жрецький стан, хоча він і користувався найбільшою пошаною, після нього йшов стан воїнів, який, не зважаючи на свій престиж, був меншим, набагато меншим за масу скотарів–землеробів. Ця природна закономірність врахована в широко відомих текстах, сформульована в тому середовищі, яке найбільш свідомо втілювало теорію трьох функцій [3, с. 215].

Це уявлення про масу, якій протиставляється аристократія, знаходимо і в більш розвинутих суспільствах: латинське “плебс”, і його грецький еквівалент, явно відображають ідею багаточисельності [3, с. 216].

Зрештою, з якої б точки зору на неї не дивитись, третя функція оточена і живиться багаточисельністю. В той час як перша функція характеризується, як духовна влада, друга – військова сила, а третя не піддається формулюванню і краще за все визначається перерахуванням близьких одне до одного, але відмінних понять, які пов’язані із значенням достатку: багатством, плодючістю, тілесною красою, здоров’ям, миром, радістю, зв’язком з підземним царством. Богів–покровителів перших двох функцій є небагато, третьої – багато.

Отже кількість є, згідно із Дюмезілем, “козирною” властивістю третьої функції [3, с. 216–221]. Ці міркування допомагають охарактеризувати розвиток двох етапів нартського конфлікту. В кожному з них одна зі сторін намагається знищити можливості іншої.

Ахсартагката усувають притаманну їхнім ворогам чисельну перевагу, здобувши завдяки своїм здібностям чарівне військо, яке, якби не помилка Уризмага, могло б бути безмежним, але, не дивлячись на цю помилку, все ж залишилось великим [3, с. 217–222].

Тема протистояння багато– і малочисленних і, відповідно, їхньої функціональної природи, проявляється, на думку Дюмезіля, і в Махабхараті в переказі про брахмана Васіштху і кшатрія Вішвамітру [3, с. 222]. В особі цих двох персонажів свідомо зіштовхнулись дві перші верстви, їхні принципи.

Таким чином, постає та ж проблема, що й у випадку з Ахсартагката і Бората, але пересунута на поділку вище за шкалою трьохфункціональної структури: чисельно жерці відносяться до військових так, як військові відносяться до скотарів–землеробів. І для того, щоб компенсувати вимушену чисельну нерівність, в обидвох випадках представники вищої функції, в Індії – брахма-

ни, в Осетії – воїни, вдаються до чуда: вони отримують величезне військо [3, с. 222–225].

Та ж причина лежить в основі скандинавської історії про млин Гротті. Тут протилежні функції ті ж самі, що й в осетинському переказі: третя представлена королем і народом золотої доби, тобто доби миру, багатства, щастя, і друга представлена двома “амазонками-велетнями”, жорстоко поневоленими цим життєрадісним суспільством. Та все ж Фроді здійснює насильство, коли вимагає від двох куплених в Швеції рабів, щоб вони безперестанно, не рахуючи короткої перерви, вертіли жорна, що продукували “золото, мир, щастя”.

Чому ж цей, за всіма ознаками, достойний правитель, в царстві якого панує людяність, жорстокий лише з цими двома жінками? Безумовно через жадібність. Всі негативні риси, що є супутниками багатства, неможливо приховати. Дві жінки, хоча й є велетнями, безсилі проти суспільства, яке їх експлуатує. Чому? Тому, що їх лише дві, тоді як Фроді керує великим і згуртованим королівством. Як і у випадку з Ахсартагката, їхня сила зводиться нанівець малочисельністю, і перед ними також стоїть завдання усунути цей недолік. Знайдений ними вихід подібний до того, що є в осетинському переказі: “... Розповідають, що вони співали “Пісню про Гротті”, і до її закінчення намолотили військо. Так що вночі напав король моря на ім'я Мюсінг, який вбив Фроді, і взяв багатьох у полон. Настав кінець королівству Фроді” [3, с. 225–229].

Український переказ про Батія–богатиря низкою структурних рис нагадує вищезгадану скандинавську сагу. Тут зображено щось на зразок царства монахів, які, однак, захопились цінностями третьої функції, настільки, що це привело до всіх пов'язаних з нею негативних явищ, зокрема до нещадної експлуатації кріпаків. Визискується також і Батій, як і героїні германської саги, однак, на відміну від них, він не усвідомлює свого богатирського покликання. Його винятковість виявляється чудесним чином. Проте, як і герої вищезгаданих індоєвропейських епічних творів, Батій здобуває численне військо, проявивши свої функціональні якості. Він мстить своїм кривдникам, руйнуючи монастирі. Ченці, відповідно до своєї функціональної природи, не чинять насильства, захищаючись від Батія. Натомість, вони виходять з “хрестами і корогвами”. Магічна сила договору, який він порушив, знищує богатиря. Міжфункціональний конфлікт закінчується своєрідним загальним спустошенням.

Особливістю українського переказу є також те, що ченці, як представники першої функції, виявляються численнішими, ніж представники другої, яку репрезентує лише Батій. На нашу думку, в даному переказі в описі “царства ченців”, як і у скандинавському “царстві Фроді”, характеристики першої і третьої функцій становлять єдність. Адже в сазі йдеться про те, що Фроді “народився християнином”, та описується панування християнських цінностей в його країні. І відповідно, як в скандинавському, так і в українському переказі, така аномальна для представників першої функції якість, а саме користоловство, породжена надмірним достатком, знищує їх.

А. і Б. Ріс чітко окреслюють індоєвропейську функціональну етику на основі даних кельтської та

індійської традицій. Згідно із їхніми висновками, ідеальний правитель не повинен бути заздрисним, боязким та скупим. Адже заздрість згубна для судді так само, як страх для воїна, а скупість – для землероба. Чим вищий статус, тим жорсткіші вимоги до особи і, як зазначають дослідники, найтяжчий гріх кожного стану – це потурання слабостям, які притаманні нижчим станам. “Підлість можна вибачити рабові, але для землероба вона не припустима; мирному землеробові вповні може бути знайомим страх, але він неприпустимий і ганебний для воїна; почуття заздрості можна вибачити воїну, бо воно може підштовхнути його до звитяги, але воно ж здатне підірвати безпристрасність, яка необхідна судді чи правителю” [10, с. 147].

У випадку скандинавської саги та українського переказу представники духовної і світської влади морально деградували, перейнявши вади стану виробників. Проте, покараним виявляється і Батій, що посмів підняти руку на священнослужителів, хоча вони і не відповідали критеріям першої функції.

Таким чином, можна стверджувати, що в українських переказах чітко втілені функціональні характеристики загально-індоєвропейських соціальних архетипів жерця, воїна і виробника. Аналіз різних жанрів української фольклорної традиції дозволяє простежити низку загально-індоєвропейських міфологем у притаманній їм спільній ідеологічній основі. Однією з таких тем є тема міжфункціонального конфлікту. Акцентування уваги на українських міфологічно-релігійних уявленнях, як на своєрідному прояві загально-індоєвропейської міфології, не лише не применшує самодостатності української етнокультурної системи в євразійському культурному процесі, а навпаки, через об'єктивне вивчення дозволяє поставити її поряд з такими традиціями, як ведична, авестійська, едична тощо.

Список використаних джерел

1. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – 2-ге вид. перероб. / М.Возняк. – Львів: Світ, 1992. – Кн.1. – 696 с.
2. Грушевський М. Історія української літератури: Т.4. Кн.1. / В 6 т. 9 кн. / М.Грушевський. – К.: Либідь, 1994. – 336 с.
3. Дюмезиль Ж. Осетинский эпос и мифология / Ж.Дюмезиль; пер с фр. А.З. Алмазовой. – М.: Наука, 1976. – 273 с.
4. Змієві вали: Укр. легенди та перекази / Передм., упоряд. і приміт. С.В. Мишанича; Худож. оформл. С.В. Тарасенка. – К.: Веселка, 1992. – 159 с.
5. Ле Гофф Ж. Цивілізація середньовічного заходу / Ж. Ле Гофф; пер с фр. Ю.С. Степанова. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – 373 с.
6. Нахлік Є. Легенда про золоті ворота / Є.Нахлік // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Л., 1999. – Вип.27. – С.67–79.
7. Павленко Ю.В. Дохристиянські вірування давнього населення України / Ю.В. Павленко. – К.: Либідь, 2000. – 456 с.
8. Попович М.В. Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К.: Артк, 1998. – 728 с.
9. Попович М.В. Мировоззрение древних славян / М.В. Попович. – К.: Наук. думка, 1985. – 167 с.
10. Ріс А. і Б. Наследие кельтов. Древняя традиция в Ирландии и Уэльсе / А. и Б. Ріс пер. с англ. К.Л. Максимова. – М.: Энигма, 1999. – 479 с.
11. Чмихов М.О. та ін. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій / М.О. Чмихов. – К.: Либідь, 1992. – 376 с.

References

1. Voznjak M. Istorija ukrai'ns'koi' literatury: U 2 kn. – 2-ge vyd. pererob. / M.Voznjak. – L'viv: Svit, 1992. – Kn.1. – 696 s.
2. Grushevs'kyj M. Istorija ukrai'ns'koi' literatury: T.4. Kn.1. / V 6 t. 9 kn. / M.Grushevs'kyj. – K.: Lybid', 1994. – 336 s.

3. Djumezil' Zh. Osetinskij jepos i mifologija / Zh.Djumezil'; per s fr. A.Z. Almazovoj. – M. : Nauka, 1976. – 273 s.

4. Zmijevi valy: Ukr. legendy ta perekazy / Peredm., uporjad. i prymit. S.V. Myshanycha; Hudozh. oforml. S.V. Tarasenko. – K.: Veselka, 1992. – 159 s.

5. Le Goff Zh. Civilizacija srednevekovogo zapada / Zh. Le Goff; per s fr. Ju.S. Stepanova. – M. : Progress-Akademija, 1992. – 373 s.

6. Nahlik Je. Legenda pro zoloti vorota / Je.Nahlik // Visnyk L'viv's'kogo universytetu. Serija filologichna. – L., 1999. – Vyp.27. – S.67–79.

7. Pavlenko Ju.V. Dohrystyjans'ki viruvannja davn'ogo naselennja Ukrai'ny / Ju.V. Pavlenko. – K.: Lybid', 2000. – 456 s.

8. Popovych M.V. Narys istorii' kul'tury Ukrai'ny / M.V. Popovych. – K.: Artek, 1998. – 728 s.

9. Popovich M.V. Mirovozzrenie drevnih slavjan / M.V. Popovich. – K.: Nauk. dumka, 1985. – 167 s.

10. Ris A. i B. Nasledie kel'tov. Drevnjaja tradicija v Irlandii i Ujel'se / A. i B. Ris per. s angl. K.L. Maksimova. – M. : Jenigma, 1999. – 479 s.

11. Chmyhov M.O. ta in. Arheologija ta starodavnja istorija Ukrai'ny: Kurs lekcij / M.O. Chmyhov. – K.: Lybid', 1992. – 376 s.

Potseluko A.B., Ph.D., assistant professor of humanitarian and socio-economic training, Lviv branch of Dnepropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician Lazarian (Ukraine, Lviv), njomo@ukr.net

The Indo-European mythological theme of war between the social groups in the Ukrainian folk tales

The article is devoted to the research of prephilosophical outlook of ancient Slavic tribes reflected in Ukrainian spiritual tradition. This investigation is based on the methodologies of modern comparative Indo-European mythology, namely on the theory of trifunctional Indo-European ideology structure (Dumezil's theory). The author found the general Indo-European topic of an inter-functional conflict dedicated to mythological relations of social groups of warriors and priests in the Ukrainian stories. This conflict ends by the general desolation and neutralization. The author concludes that the values of wisdom, sacrifice, and courage are contrasted with avidity, treachery, and physical number. Stories of a Baty-warrior and a Mykhailyk-knight have their counterparts in the Indian story of Vishvamitra, the German story of the Frod kingdom, the Ossetian story of the war of Borat and Akhsartagkat, and the Irish epic story of Kualnge.

Keywords: archetype, paradigm, mythologem, mythological structure, pantheon.

Поцелуйко А.Б., кандидат философских наук, доцент кафедры гуманитарной и социально-экономической подготовки, Львовский филиал Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта им. академика Лазаряна (Украина, Львов), njomo@ukr.net

Общиневропейская мифопоэтическая тема войны между социальными группами в украинских народных сказаниях

Рассматривается древнее основание украинской этнокультурной традиции с использованием методологии сравнительной индоевропейской мифологии а также выводов сравнительно-исторического индоевропейского языкознания. Анализируются общиневропейские социо-функциональные архетипы, исследуются общиневропейские мифологемы.

Ключевые слова: архетип, парадигма, мифологема, мифологическая структура, духовная традиция, пантеон.

* * *

УДК 82-1

Шоаи М.
докторант, Институт Востоковедения НАН
Азербайджана, (Азербайджан, Баку),
rus_rahimli@yahoo.com

ОСОБЕННОСТИ ФАРСОЯЗЫЧНОЙ ПОЭЗИИ ДИВАНА

Исследуются особенности фарсыязычной поэзии дивана. Повествуется о словесном искусстве фарсыязычных поэтов, интересных сведениях о сотнях авторов содержащихся в поэтических произведениях, словарях, литературе. Согласно составу сборника диван именуется "муряттяб диван". Этот состав можно разделить следующим образом: касыды, газели, двустушия, рубаи, добеит, гитя, мясымят, мюстызад, тыржибянд, тырджихбянд, тязмин. В статье изучаются познания авторов поэзии дивана в сфере философии, мудрости, логики, медицины, фармацевтики, химии, астрологии, математики, геометрии, музыки, толкования снов.

Ключевые слова: фарсыязычная поэзия, Хорасанский стиль, Абуалдула Гянджави, Мюджиряддин Бейлягани, Фяляки Ширвани.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Фарсыязычная поэзия является известной литературой великих поэтов и прекрасных поэтических произведений. Можно прочесть множество интересных сведений о сотнях авторов в словарях, литературных сборниках, книгах. Их искусственность в словосложении, красота содержания, стиль изложения, творческая способность, всегда вызывали интерес. Тысячи обладателей пера научившись у них, и стараются продолжить это искусство. Стихосложение это соединение значение слова с превращением его в звенья, соединенных друг с другом драгоценных зерна. Означает веское и рифмуемое слово. На фарси имеются стихотворные учебники, мемуары, словари. Но простое стихосложение, не является стихами. Стихи отличаются от такого стихосложения. Как выразились мастера прошлых веков, стихи "сложенные ритма и содержания слова" [1, с. 146]. Стихотворение есть соединение эмоций и содержания воображения. Чувства, воображение, созвучность языка, форма – особенности стихотворения. Мяликушуаря Бахар задает следующий вопрос в стихотворении "Поэзия и стихосложение": "Знаешь что такое стихотворение?". Отвечает на свой вопрос следующим образом:

شعر دانی چیست؟ مروادی از دریای عقل
شاعر آن افسونگری کاین طرفه مروارید سفت
صنعت و سجع و قوافی، هست نظم، نیست شعر
ای بسا ناظم که نظمش نیست الا حرف سفت
شعر، آن باشد که خیزد از دل و جوشد ز لب
باز در دلها نشیند هر کجا گوشه شفت
ای بسا شاعر که او در عمر خود نظمی نساخت
ای بسا ناظم که او در عمر خود شعری نگفت [2, с. 407]

(Знаешь что такое стихотворение? Жемчужина глубокой мысли.)

Поэт зачарованный той жемчужиной.
Стихосложение звука рифмы не стихотворение.
Столько есть поэтов, чьи стихи не более пустых слов,
Стихотворение это то, что исходит из сердца, слетает с губ.

Слушая, проникает в сердце.
Столько есть поэтов, не сложившие стихи в своей жизни,
Или же, столько стихотворцев есть, не сложивших стихов в жизни своей).

Все эти особенности можно заметить в стихах фарсыязычной поэзии дивана. Диван является сборником поэтов творивших в различных жанрах на протяжении многих веков. В этом плане они интересны, как и по содержанию, так и по форме, так и по гармонии. В диване газели складываются в рифму и ряд по последним буквам слова арабского алфавита. На каждую букву приходится один стих. В поэзии дивана рифма и радифя занимают очень важное место, различный стихосложный размер, основанный на долготе слогов. В соответствии с составлением дивана он называется "муряттяб диван". Этот состав можно упорядочить так: Касыда – рифмованное стихотворение одинаковое содержанием и размером с бейтом. Бывает различным по теме: восхваление, критика, согласие, жалоба, гордость, наставление, мораль, общество и пр. В зависимости от темы небольшие по размеру 15–16, большие по размеру достигают до 200 строк. Больше всего посвящались государ-